

Ֆրանսացիք հրապուրակցան Ռանքալիի համեմատութեամբ և իր խօսողի ձերքերով, այնքան մը որ 1953ին Պրոս ժԲ. իրեն կարտինալական դիտանոց չնորհեց և վիսնակի Պատրիարք անուանեց:

Հիւրընկալ մեծերու. — Երբ Պապ եղաւ, իրրե Յովհաննէս ԻԳ., ջանաց երեւի ոչ որպէս դիւանադէտ, քաղաքադէտ կամ զարգացած հայրապետ մը, այլ բարի հովիւ մը որ կը պաշտպանէ ճշմարտութիւնն ու լուսութիւնը: Վատիկանէն դուրս ելած է 139 անգամ, այցելելու համար որբանոցները, բանտերը, դպրոցները և եկեղեցիները: Բաւական կանոններ ջնջած է, ինչպէս այն՝ որ կ'արգիլէր Ս. Պետրոսի կաթողիկէին այցելութիւնը, անոր յարակից պարտէզներուն մէջ պապի շրջագայած միջոցին: «Ինչո՞ւ համար պիտի արգիլուի մարդկանց զիս դիտել, գայթակղեցուցիչ բան մը չեմ ընիր», ըսած է:

Յովհաննէս ԻԳ. աւելի պետական մեծեր ընդունած է (32) քան ուրիշ ու է պապ, և պատմական այցելութիւններ ալ տրուած են իրեն — Յոյն Օրթոտոքս Թագաւոր, Քէնթրպըրիի Արքեպիսկոպոսը՝ որոնք չորս հարիւր տարինրէ ի վեր առաջին այցելուները եղան: Իրեն այցելած են նոյնպէս Միացեալ Նահանգներու եպիսկոպոսական եկեղեցւոյ պետը և Ճափոնէն Շինթօական բարձր կրօնաւոր մը: Քէնէտի տիկնոջ ժառելիին այցելութեան ժամանակ, Յովհաննէս ԻԳ. հարցուց իր քարաւզարին թէ ինչպէս պէտք էր զայն կոչել, «Տիկին Քէնէտի, ըսաւ ան, կամ պարզապէս Տիկին»: Իր անձնական մտանշադարանին մէջ մինչ կը սպասէր անոր ժամանումին, պապը ինքնիրեն կը մըրթմըրթար «Տիկին Քէնէտի, Տիկին Քէնէտի», և երբ դուռը բացուեցաւ Միացեալ Նահանգաց Նախագահին Տիկնոջ, Պապը սաքի ելաւ, ձեռքը երկարեց և ըսաւ. «Հրամայեք, ժառելի»:

Մարդերու հոծ զանգուածին ան աւառ ինչ որ դիտութիւնը կամ դիւանադիտութիւնը կարող չէին հայթայթել — զգացումը իրենց միասնականութեան, որպէս մարդկային ընտանիք: Այս զգացումը քրիստոնէական աւանդութեան սրտին մէջն է, որու Աստուածը կենդանի է պատ-

ՊԵՏՄԵԿԵՆ

ԳԵՈՐԳ ՎՐԴ. ՈՒՌՃԵՑԻ

(շ. 994 — * 1093)

Յովհաննէս Սարկաւազ Վարդապետի կենսագիրը քանի մը կարճ տողերու մէջ ամփոփած է անոր մանկութեան և ուսանողութեան շրջանը, սակայն. «Սա ի մանկական տիոց և ի խանձարոց ըստ սրբոյն Սամուէլի նուիրեալ Աստուծոյ և կուսութեան, յարեմէ և յարգանդէ քահանայից, սնեալ և զաստիարակեալ առ սրբասունդ քեռուոյն իւրոյ ի վանն Հաղբատ, գաւառաւ Փառխոսոյ: Յառաջագոյն տուաւ ի վարժս երաժշտական հոգևոր ուսմանց, և ապա, յերեման մեծին ի նմա ծածկելոյ զանձին, աւանդեցաւ և յանձն տարաւ ի Բեռլոյն իւրմէ Ուսնացի վարդապետին» (Յիշատ. Զեռագրաց. Անթիլիաս, էջ 335: Ա. Գ. Արքահամեան, Յովհ. Իմաստասէրի Մատենագրութիւնը, 1856, էջ 119):

Արքահամեան նոյնացուցած է Յովհաննէսի քեռին Ուսնացի մականունով վարդապետին հետ (էջ 23) ինչ որ ճիշդ չէ: Յովհաննէսի քեռին և Ուսնացին տարբեր անձեր են: Յովհաննէս նախ կ'ուսանի իր քեռին մօտ, որ, անանկով իր քեռորդին բացասիկ տաղանդը, զայն կը յանձնէ

մեթեան մէջ և կը հրաւիրէ մարդկային ընտանիքը գործակցելու իրեն հետ, ինքզինք կազմելու համար: Եթէ հրաւերը չի լսուիր աշխարհի մը մէջ որ զոհն է իր անձկութեան և նաւահաւանութեան հրապոյրին, առար պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ որոշ չափով քրիստոնէից վրայ: Յովհաննէս ԻԳ. այն կարծիքէն է թէ մարդը սպասելու համար պէտք է երթալ փնտռել զայն ուր որ է, ոչ թէ սպասել ուր որ ենթադրաբար ան պէտք էր որ ըլլար:

Հայացուց

ՅՈՎՍԷՓ ՎՐԴ. ՄԱՄՈՒՐ

Ուսմանը վարդապետին. որուն առաջնորդութեամբ պատանին Յովհաննէս պիտի կրնար աւելի լաւ դարգանալ:

Մով էր այդ Ուսմանը Վարդապետը: Անոր մասին արժէքատու տեղեկութիւններ աւանդած է մեզի Մատթէոս Ուսնայեցի, գրելով. Սա «էր լուսաւորիչ տանս Հայոց և աղբիւր մշտնջենարուղիս վտակաց և լեզու հրեղէն հրովն ներկեալ: Սա ուսմամբ առաւածային վարդապետութեամբն զարդարեաց զարեւելից աշխարհն. զի լցեալ էր առաւածային շնորհօք. և էր հաւատարեալ զիտութեամբն իւրով առաջին առաւածախօս սուրբ վարդապետացն. առեմ Գրիգորի Աստուածարանի և Յովհաննէս Ոսկերեւանի, Բարսեղի և այլոց նմանեաց սոցա: Սա սքանչելի վարուք կատարեաց զընթացս իւր, և էր ամաց հարիւրից, և թողեցաւ ի մեծ յանապատն ի Կարմնիսաձոր, մօտ ի գերեզմանն Սամուէլի վարդապետին և իտակայ՝ որ էր երաժիշտ ի վերայ ձայնաւոր եղանակաց. և եղև սուգ ամենայն երկրւոյ ժամաց Աստուծոյ. զի զրկեալ եղև յայնպիսի լուսաւոր վարդապետէն» (Տպ. Երուսաղէմ, էջ 295-6):

Աւելի կանոնաւոր մենք կը տեսնենք Ուսմանը, Ուսմանը կոչումով, շ. 1066ին, ծաղկող երևելի հայ վարդապետներու շարքին (Ուսնայեցի, էջ 215): Ուսնայեցին հրատարակողը յատուկ տնուններու ցանկին մէջ Գէորգ Ուսմանը և Գէորգ Ուսմանը գատ գատ նշանակած է, ինչ որ սխալ է. երկուքին միեւնոյն անձն ըլլալուն ոչ մէկ կասկած:

Գէորգ Վրդ. Ուսմանը մահը յիշատակած է նաև Վարդան պատմիչ, 1091 թուականին տակ, կոչելով զինքը «Սուրբ և մեծ գրտնականն Գէորգ Վարդապետն Հայոց» (Տպ. Վենետիկ, 1862, էջ 107): Հրատարակիչը ծանօթութեամբ մը կը ճշդէ թէ յիշեալ «Գէորգ մեծ գրտնականն ոչ է Մեղրիկն, այլ Ուսմանցին»: Մ. Ուսնայեցիի համաձայն, Գ. Ուսմանը վախճանած է Հայոց ՇՅԲ (1093) թուին:

Վերև մէջքերուած հատուածին մէջ Ուսնայեցին կը վկայէր թէ Ուսմանը իր գիտութեամբ կը հաւատարէր առաջին առաւածարան սուրբ վարդապետներուն՝ Գրիգոր Աստուածաբանի, Յովհան Ոսկերեւանի

և Բարսեղի: Այս վկայութեան պատշաճ գնահատման մը կը կազմէ Կիրակոս պատմիչի տա նկատողութիւնը Յովհ. Մարկաւազմասին. «Սուրբ բանքն ամենայն իմաստասիրական ոճով է, որպէս Գրիգորի Աստուածաբանին, և ոչ գեղջուկ» (Տպ. Վենետիկ, 1865, էջ 64):

Այս տոթիւ կ'արժէ անդրադառնալ Սարգաւազ Վարդապետի ծննդավայրի խնդրին: Մ. Արեղեան կը յայտնէ թէ «գեղաբայտութեան կարօտ է միւս մեծ Յովհաննէս Մարկաւազ Վարդապետի որ տեղացի լինելը» (Հայոց Հին Գրական. Պատմ., Բ. Գրք. 1946, էջ 533): Այս մասին մեր հարցասրութիւնը փոքր չափով մը կը զոհացնէ Վանական Վարդապետին համառօտ պատասխանը, ըստ որում Յովհ. Արղ. Վարդապետի (ծնած) գիւղն է Մանճար (Յուցակ Չեռապրաց Երուսաղէմի, և. Հատոր. 1960, էջ 134):

Մեծփոփոմ. Սարգաւազ Վրդ. ծնած է Փառխոս գաւառի Մանճար գիւղը: Ուսումը ստացած է Հաղթատի մէջ, նախ իր քեռին և ապա մեծ գրտնական Ուսմանը Գէորգ Վարդապետի ձեռքին տակ:

Ն. ԵՊՄ. ՆՐԱՎԱԿԱՆ

